

első monográfia egy, ezt a szándékot vállaló könyvsorozatban jelent meg (akár a szerzőtől, akár a kiadótól származott az ötlet). Ez a monográfia ugyanis inkább az alapozás feladatát kellett hogy elvégezze – s ezt sikerrel meg is tette. Nem annyira az utolsó szót mondja ki tehát Erdélyi Jánosról, s nem is annyira a népszerűsítési feladatát végzi el, mint inkább a köré sűrűsödő problémák katalógusát nyújtja. Talán ezért fogják majd a következőkben sokan és sokféleképpen használni T. Erdélyi Ilona munkáját.

Szilágyi Márton

(Eötvös Loránd Tudományegyetem)

Értelmiségi karriertörténetek, kapcsolathálók, írócsoportosulások

Szerkesztette Biró Annamária, Boka László, Nagyvárad–Budapest, Partium Kiadóreciti, 2014, 348 l.

A Partiumi Keresztény Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszéke 2013 júliusában rendezte meg új kutatási programjának első konferenciáját *Értelmiségi karrieretek, karrierminták, írócsoportosulások. Társadalomtörténeti és irodalmi reprezentációk* címmel. A program során kétévenkénti tanácskozásokkal és azok tanulmányköteteivel a magyar értelmiségi lét, az értelmiségivé válás és az értelmiségi körök működésének kérdéseire keresi a választ.

Összevetve a konferencia és a tanulmánykötet címét, láthatjuk, hogy ez utóbbi egy nagyon fontos elemmel, a *kapcsolathálók* kifejezéssel bővült. Jelenlétét felerősíti a kötet borítóján látható illusztráció, egy random hálózat ábrája. Míg az értelmiségi tematikának – akár magyar nyelven is – hagyományosan könyvtárnyi szakirodalma van, a hálózattudományból származó terminus használata újdonságként hat az irodalomtudományban. Az elsősorban a természettudományokon belül vizsgált terület egy fiatalnak tekinthető és már

is nagy interdiszciplináris érdeklődésre számot tartó tudományág, melynek alapmunkái magyar nyelven is hozzáférhetők: CSERMELY Péter, *A rejtett hálózatok ereje: Mi segíti a világ stabilitását?*, Bp., Vince, 2005; BARABÁSI Albert-László, *Behálózva: A hálózatok új tudománya*, Bp., Helikon, 2011; a Természet Világa 2015/1. tematikus különszáma, illetve BARABÁSI Albert-László, *A hálózatok tudománya*, Bp., Libri, 2016. Barabási nevéhez köthetőek a hálózattudomány alap kutatásai, Csermely pedig a biológia különböző, főként fehérjehálózatait vizsgálja. Kutatási eredményeik számos olyan egyezést mutatnak a világ különböző hálózatai között mind szerkezetükben, mind működési mechanizmusaikban, amelyekből arra következtethetünk, hogy a hálózat kutatás eredményeit bármely más tudományterületen is fel lehet használni, ezáltal újszerű, eddig nem ismert részeredményeket kaphatunk. Például a *kisvilágság*, a *skálafüggetlenség*, az *egymásba-ágyazottság* és a *gyenge kapcsolatok stabilizáló funkciója* egyaránt

jellemző például a sejhálózatainkra, az internetre, a különböző társadalmon belüli csoportosulásokra, baráti kapcsolatokra, a világpiacra, az ökoszisztémára, közlekedési hálózatainkra, nyelvünkre, de még olyan területeken is felfedezhetők, mint a különböző irodalmi alkotások szerkezete.

Hazánkban a nyelv- és irodalomtudomány egyes területeinek hálózati szempontú vizsgálata 2009-től követhető nyomon (*Hálózat kutatás: Hálózatok a társadalomban és a nyelvben*, szerk. BALASKÓ Mária, BALÁZS Géza, KOVÁCS László, Bp., Tinta, 2010; *Hálózat kutatás: Interdiszciplináris megközelítések*, szerk. BALÁZS Géza, KOVÁCS László, SZŐKE Viktória, Bp., INTER-MSZT-BOM-Eötvös, 2012; *Hálózat kutatás: Diszciplínák és metszéspontok*, szerk. BALÁZS Géza, KOVÁCS László, SZŐKE Viktória, Bp.–Szeged, INTER-MSZT-BOM-SZTE JGYPK, 2013). Bár a kötetek az irodalom területéről is tartalmaznak írásokat, az irodalomtudomány hálózati szempontú megközelítése még kísérleti szakaszában van. Nem születtek még meg az átfogó művek, nem szilárdult meg még a pontos terminológia. Az első eredmények egy-egy részterület hálózati szempontú vizsgálatát jelentik.

A kötet másik kulcsfogalma az *értelmiségi*. Az előszó e gyűjtőfogalom minél tágabb használatát javasolja, azaz górcső alá vehetők mindazok, akiknek valamiféle szellemi tevékenység jelenti a megélhetésüket, illetve ezen szellemi tevékenység alapján szervezik társadalmi kapcsolataikat. Ez a legtágabb értelemben vett megközelítés lehetővé teszi a szigorúbb, az értelmiségi fogalmát jobban behatároló definíciók játékba hozását (az értelmiségi mint kultúrateremtő, vagy az értelmiségi

mint társadalmi csoport, illetve közéleti szerep, vagy akár a kritikai értelmiség fogalma). Az értelmiségi fogalmának, és a különböző értelmiségi csoportok hálózatának vizsgálata bármely történelmi korban újabb terepet nyit az erről folytatott diskurzusok számára, és fontos eredményekkel szolgál a művelődéstörténet vagy akár a szociológia területén is.

A huszonhat tanulmányt magában foglaló *Értelmiségi karriertörténetek* időrendben lineárisan halad a régi magyar irodalom témáitól kezdve a jelenkor kérdéseiig. A kötet címében szereplő három nagy tematikus egység nem egyenlő arányban szerepel a tanulmánykötetben, ami az eredeti konferencia tematikájával magyarázható.

Külön csoportot képeznek hat tanulmánnyal azok az írások, amelyek egyes értelmiségi pályák kiindulópontját, történetét, hanyatlását, jellegzetességeit, nehézségeit mutatják be különböző kutatási módszerek felhasználásával. Kecskeméti Gábor nyitó tanulmánya (*Értelmiségi pályák a kora újkori Magyarországon: A tipikus és az egyéni*, 13–30) arra mutat rá, hogy a kora újkori magyar peregrinus értelmiség Nyugat-Európában folytatott tanulmányainak helyszínei és az ott domináló szellemi áramlatok milyen tipikus karrierutakat eredményeztek. Számadatokkal igazolható mára, hogy mely egyetemeken hány magyar diák tanult, közülük sokak pályája nyomon követhető. A fennmaradt adatokból kibontakoznak a népszerű egyetemek, eszmék és a népszerű foglalkozások. Jól látható az is, hogy a piacképtelennek bizonyuló stúdiók hogyan alakulnak, bővülnek, hogy versenyképesek tudjanak maradni. Például a klasszikus humanista filológia módszerei

a bibliai exegézis nélkülözhetetlen alapjává formálódnak.

Demeter Júlia tanulmánya (*Magyar Pallas, akinek testvére a szegénység*, 119–136) a 18. század végi magyarországi nem nemesek értelmiségi karrierlehetőségeit elemzi, forrásként korabeli iskoladrámákat felhasználva. A bemutatott korszakban még nem beszélhetünk az értelmiségről mint társadalmi csoportról, hanem annak előzményeit vizsgálhatjuk. A honorációrok csoportjának kialakulását sokban segítette II. József 1785-ös pátense. A paraszti származású értelmiségiek azonban nem rendelkeztek a nemeseket megillető privilégiumokkal, és a 18–19. század fordulóján még csak nagyon kevésé volt kereslet a társadalomban a kezdetleges értelmiségi foglalkozásokra, így az iskoladrámák tanulsága szerint anyagi nehézségek és részbeni elszigetelődés volt az osztályrészük.

Margócsy István írása (*Passió és üdv-történet*, 145–154) egy készülő nagyobb terjedelmű tanulmány első változata, amely az írói szerep 19. századi megjelenési formáit mutatja be. Vízválasztó a század közepére megjelenő tömeges igény az irodalom iránt, melynek következtében megváltozott az írók egzisztenciális bizonytalansága. A nemzeti ideológia is segítségül hívta az irodalmat, amit nagyobb arányú könyvvásárlás, illetve az írók magasabb dotálása követett. Az irodalmi piac bővülésével jelentősen gyarapodott a népszerű írók vagyona és párhuzamosan társadalmi státuszuk. Ennek következtében a korábbi napszámos- vagy mártírszerep jelentős átalakuláson ment keresztül.

Gyáni Gábor Móricz Zsigmond *Életem regénye* című munkáját teszi vizsgálata tárgyává (*Az alkotó értelmiség társadalmi forrásai*, 155–166), rámutatva mindeköz-

ben arra, hogy a szociológia módszerei és fogalmai egy-egy értelmiségi társadalmi eredetének feltárásakor csak részleges eredményeket hozhatnak.

Szilágyi Zsófia (*A pályakezdés: Mítosz vagy konstrukció? Változó feltételek, változó mintázatok a 20. századi magyar irodalomban*, 305–316) egy nagyobb ívű kutatás részleteit adja közre. Középpontjában 20. századi magyar írók pályakezdésének vizsgálata áll: az a pályaszakas, amely a (megkonstruált) írói életrajzokon belül sok esetben marginális szerepet kap, illetve gyakran keveredik a fantázia és a legendák világának elemeivel. Részletes feltárásukkal nemcsak az adott íróról való ismereteink gyarapodhatnak és módosulhatnak, hanem arról a korszakról, melyben a pályakezdés végbement, illetve az intézményrendszerrel is értékes új adatokat kaphatunk.

Bányai Éva (*Irodalmi Alap – romániai magyar írók támogatása 1960–1989 között*, 329–336) a Bukarestben 1949-től 1996-ig fennálló állami intézmény, a romániai írók állami dotálását végző Irodalmi Alap 1960 és 1989 közötti korszakának korabeli forrásokon alapuló bemutatására tesz kísérletet. Az Irodalmi Alap két munkatársához, Majtényi Erikhez és Szász Jánoshoz írott támogatást kérő levelek, melyek több esetben magukon viselik a későbbi nyilvános közlés lehetőségének a jeleit, rávilágítanak a hatalmi mecénatúra és az annak kiszolgáltató írók viszonyrendszerére. Az Irodalmi Alap iratainak egy része elveszett vagy lappang, illetve fennállásának, fenntartóinak pontos adatai kapcsán is mutatkoznak bizonytalanságok. Az itt közölt levelek alapján kapott eredmények egy átfogó kutatási projekt részeredményei.

A legnagyobb halmazt kilenc olyan tanulmány alkotja, amelyek egy-egy személyiség életét vagy életszakaszát mutatják be mint értelmiségi karriertörténetet. A kis híján négy évszázad egyes karriereseményeit elemző írások mind társadalmi közegében, mind nyelvében, mind földrajzi elhelyezkedésében változatos és változó, módosuló karriereket, illetve azok egy-egy szakaszát mutatják be. Hevesi Andrea (*Újfalvi Imre: Egy protestáns értelmiségi karrier a 16–17. század fordulóján*, 31–40) az unitárius énekeskönyvek felől közelít a hosszú ideig elhallgatott református egyházi író, Újlaki Imre karriertörténetéhez. Verók Attila (*Egy magyarországi értelmiségi európai tudományos karrierje a 18. században: Martin Schmeizel és a polihisztórizmus*, 55–70) a 18. századi polihistor, az erdélyi szász Martin Schmeizel Nyugat-Európában befutott értelmiségi karrierjét mutatja be pontokba szedve, párhuzamba állítva azokkal a lehetőségekkel, amelyek szülőföldjén álltak volna a rendelkezésére. Verók egy új terminus, a kulturális emigráció fogalmának bevezetésére és használatára tesz kísérletet, és meggyőzően bizonyítja a fogalom létjogosultságát. Kalmár György kalandos élete és karrierjei sokféle megközelítési módot tesznek lehetővé. Hegedüs Béla (*Kalmár György élete mint mű*, 71–78), Kalmár monográfiáirója a tudós életének alapvető céljából, a világ lehető legalaposabb megismerésének vágyából kiindulva mutatja be a korabeli és mai szemmel is extrém karriertörténetet, amely iránt ma is változatlan az érdeklődés.

Czibula Katalin Bessenyei György színházi élményeiről szóló tanulmányának (*Hangsúlyok és tévedések egy karrierépítő testtörtiszt megítélésében: Bessenyei György színházi élményeiről*, 105–118) kija-

vít egy a szakirodalomban hagyományozódó tévedést. A *Delfén* című költemény ugyanis Marguerite Delphine-nek nem az Esterházy Fényes Miklós ünnepségén bemutatott *Páris ítélete* című előadását örökíti meg – hiszen abban az időpontban Delphine már nem élt –, hanem egy bécsi fellépés emléke. Ebből következőleg az egy nyomtatványban megjelentetett *Esterházi vigasságok* és a *Delfén* más írói szándékot tükröznek, mint ahogy eddig feltételezték. Felhívja továbbá a figyelmet a barokk balett egy eddig szinte teljesen figyelmen kívül hagyott forrására, az úgynevezett *Varsói kézirat*ra, amelyet a Varsói Egyetemi Könyvtár őriz, és Jean-Georges Noverre balettmester (többek között a *Páris ítélete* rendezője) pályázati anyagát tartalmazza Szaniszló Ágost lengyel király udvari színpadmestere pozíciójára. A terjedelmében is jelentős anyag többek között tizenhét balettprogram, köztük a *Páris ítélete* részletes leírását, forgatókönyvét, partitúráit és jelmezterveit tartalmazza. Milbacher Róbert (*Petőfi „pályakezdése” mint probléma: Kísérlet egy elméleti keret fölvezetésére*, 137–144) olvasatában Petőfi Sándor rövid írói karrierje egy írói pályakezdés történetének is felfogható. A pályakezdő költő tapogatózásait tetten érhetjük az életmű műfaji, téma- és hangnembeli változatosságában.

Szajbély Mihály (*Csáth Géza [1887–1919]: Egy kudarcos értelmiségi karriertörténet kórrajza*, 231–240) Csáth Géza karriertörténetét az író személyes identitása felől közelíti meg, illetve a funkcionálisan differenciált társadalom elmélete alapján (vö. Cornelia BOHN, Alois HAHN, *Selbstbeschreibung und Selbstthematisierung: Facetten der Identität in der modernen Gesellschaft = Identität und Moderne*, hrsg. Herbert WILLEMS, Alois

HAHN, Frankfurt am Main, Suhrkamp Verlag, 1999, 33–61) kimutatja, hogy a modern kor embere a társadalmi alrendszerek differenciálódása következtében már csak nem is egy, hanem több identitással rendelkezik. A sikeres karrierépítés kulcsa a megfelelő identitás megfelelő szituációban való használata. A zene, az irodalom, a képzőművészet és az orvostudomány területén egyaránt tehetséget mutató Csáth nem tudta megteremteni életében az identitások zavarmentes egymásmellettségét, ez vezetett végül karrierjének és kapcsolatainak hanyatlásához és személyes tragédiájához.

Balogh Andrea tanulmánya (*Többszörösen kisebbségi: Karácsony Benő és Mózes Teréz karrierépítési stratégiáiról*, 241–256) két karriertörténetet mutat be, amelyeknek kapcsolódási pontja a többszörösen kisebbségi lét. Karácsony Benő író és Mózes Teréz történész-muzeológus mindketten zsidó származású erdélyi magyarok voltak, ám életstratégiájuk, és ennek köszönhetően karriertörténetük mégis nagymértékben különbözik. Vallasek Júlia (*Balra át! Jékely Zoltán, a Világosság „kulturpolitikusa”, 295–304*) Jékely Zoltán pályájának 1944 decembere és 1946 szeptembere közötti szakaszát vizsgálja. Jékely a második bécsi döntés után költözik vissza Budapestről Kolozsvárra. Kolozsvári éveinek utolsó szakaszában újságíróként dolgozott a Balogh Edgár szerkesztette kolozsvári Világosság című baloldali napilapnál, melynek művelődési rovatát vezette. Az újságban megjelent cikkei, kritikái, könyvismertetői, valamint családi levelei adják a tanulmány forrásait, amelyek magyarázatot keresnek Jékely alkalmazkodására, írói munkásságának háttérbe szorulására, majd visszatérésére Magyarországra. Szénási Zoltán (*Magá-*

nos repülő: Vasadi Péter pályakezdéséről – a katolikus költő mint értelmiségi szereplehetőség összefüggésében, 317–328) a magát laikus keresztény értelmiséginek valló Vasadi Péter, az Új Ember és a Vigília munkatársa költői pályakezdésének körülményeit kutatja, felvázolja és cáfolja a kései pályakezdés buktatóit: a dilettantizmus, illetve a keresztény gondolkör és a második világháború-élmény miatt a Pilinszky-epigonizmus vádját. Vasadi költészetére erősen jellemző az ó- és újszövetségi utalásrendszer, melynek megértése előfeltételezi az olvasó bibliai alapismereteit. Hermeneutikájára jellemző, hogy a Szentírás betű szerinti értelmezése helyett a saját interpretációjára hagyatkozik.

A kötetben arányaiban kisebb részben vannak jelen, annál inkább megkerülhetetlenek azok a tanulmányok, melyeknek fő témája az író-, illetve művészcsoportok. Debreczeni Attila tanulmánya (*Kazinczy, az alkalmi költő*, 97–104) Kazinczy költészetének bonyolult utalásrendszeréből kiindulva azt bizonyítja, hogy a szabadkőművesség társadalomképének hármas egysége, azaz a megvilágosodottak, a megvilágosíthatók és a világosság befogadására eleve képtelenek, Kazinczy alkalmi költeményeiben is tükröződik. A szinte csak kommentárokkal értelmezhető művei olyan hálózati csomópontoknak tekinthetők, amelyek köré a szűk befogadó réteg alkalmi csoportjai szerveződnek. Boka László (*A Holnap „kültagjai” és a karrier*, 175–200) a Holnap költőcsoport tágabb környezetét és a csoport közös karrierjét vizsgálja a korabeli sajtó tükrében. A hadászatból származó metaforákat sem nélkülöző szöveg már hangulatával is jól érzékelteti azokat az ellentéteket, melyek a modern irodalmat képviselő

Holnap Irodalmi Társaság és a hivatalos irodalom képviselői között feszültek, és amelyek mentén a nagyváradai írócsoportosulást mozgó csoportmechanizmusok működtek.

K. Horváth Zsolt tanulmánya (*Kulturális vonzások és baloldali választások: A Munka-kör és a társadalmi tér kettős fogalma, 1928–1932, 257–270*) az „elsődleges kontextus” fogalmából és Bourdieuu habitus-elméletéből kiindulva a Kassák Lajos körül szerveződő avantgárd csoport, a Munka-kör társadalmi beágyazottságába enged bepillantást. A tanulmány külön érdeme interdiszciplinaritásra való törekvése: K. Horváth kutatásaihoz felhasználja a szociológia, a történettudomány, a mikrotörténet és a csoportpszichológia eredményeit. Balázs Imre József (*Az Európai Iskola művészcsoport értelmiségi modelljei és kapcsolathálózata, 271–284*) az Európai Iskola elnevezésű, 1945 és 1948 között működő szurrealista beállítottságú művészeti csoport megalakulásának körülményeit, működését, alapelveit, kapcsolathálóit és megszűnését követi nyomon az alapító tagok szereplehetőségeinek bemutatásával együtt – például Mezei Árpád autodidakta értelmiségi szerepe a hivatalos iskolarendszertől kirekesztve fejlődik ki. A tanulmány végső kérdésfelvetése, hogy a kommunizmus és a szocializmus korszakában létezhetett-e a hivatalos kultúrával párhuzamosan egy attól független kulturális kisvilág.

A szorosan vett hálózattudományok témaköréhez kapcsolható munkák közös jellemzője interdiszciplináris tájékozottságuk. Biró Annamária (*Hatvany Lajos berlini kapcsolatai, 201–212*) a történeti hálózatkutatás német nyelvű szakirodalmából kiindulva, s annak terminológiáját használva hozzájárul Hatvany Lajos

kevésbé feltárt berlini éveinek és az őt ott ért szellemi hatásoknak a jobb megértéséhez. Keszeg Anna (*Az idősebb Indig Ottó, B. Kokas Klára, Zsindelyné Tüdös Klára és Keleti Márton, 285–294*) Indig Ottó *A torockói menyasszony* című vígjátékának kapcsolati hálón végigkövethető útját és a műhöz különböző formában kapcsolódó személyek és művészeti produktumok (vígjáték, film, operett) viszonyrendszerét mutatja be.

Németh Zoltán (*A Kalligram-sztori: Hálózattelmélet, regionalitás, kánon, 337–346*) a szoros értelemben vett hálózattudomány eredményeit használja fel, amikor arra tesz kísérletet, hogy a Kalligram Kiadó mint hálózat kifejlődését, kapcsolatrendszerét, alrendszerét feltérképezze. A szuperorganizmusként aposztrofált Kalligram a Barabási Albert-László és munkatársai által feltárt és definiált skálafüggetlen hálózatok tulajdonságait hordozza magán: jellemzője például a preferenciális kapcsolódás, azaz a hálózathoz egy újonnan csatlakozó pont azt a csomópontot részesíti előnyben, amely már számos kapcsolattal rendelkezik. A Kalligram bővülésére jellemző, hogy a hozzá új pontként csatlakozó szerzők a saját addigi kapcsolathálójukat (személyes kapcsolatok, intézményi háttér) is viszik magukkal.

Négy tanulmány maradt hátra, amelyek témaválasztásuk alapján nehezen besorolhatók: adatbázis a kapcsolathálók kutatásának szolgálatában, családtörténet mint karriertörténet, írócsoportok kávéházi háttere és egy fiktív karriertörténet elemzése. Maczelka Csaba, az *Inscriptiones Alborum Amicorum* (IAA) adatbázis munkatársa tanulmányában (*Angol szerzők idézettsége peregrinációs albumaikban, 41–54*) amellett, hogy fölül-

vizsgálja mindazt, amit eddig John Owen költeményeinek magyarországi recepciójáról tudtunk, azt is bemutatja, hogyan alkalmazható a Magyarországon hiánypótló adatbázis a hungarikakutatásban, illetve nagyszerű példát nyújt arra, hogy a peregrinus emlékkönyvek, az album amicorumok mennyire használható forrásai az értelmiségi kapcsolathálóknak.

Egyed Emese (*Apák és fiúk a széki gróf Teleki családban, 1700–1841, 79–96*) a széki gróf Telekiek karrierlehetőségeit vizsgálja az 1700 és 1841 közötti időszakban. A figyelemmel kísért apákra és fiú utódokra egyaránt jellemző az igény a magas fokú műveltség elsajátítására. Ennek a hazai kollégiumi iskoláztatás mellett két útját választották: magántanítókat alkalmaztak, illetve külföldi tanulmányutakon vettek részt.

Saly Noémi tanulmánya (*Mit ültök a kávéházban? Írók, irodalom, szerkesztőségek az előző századforduló Budapestjének kávévilágában, 213–230*) azokat a kávéházakat, azaz kapcsolódási csomópontokat sorolja fel, amelyek fontos találkozási helyet jelentettek a 19–20. század fordulóján az irodalmi közéletben. A személyi feltételek, az infrastruktúra, a felszereltség és az elhelyezkedés mind szerepet játszanak abban, hogy egy kávéház a főváros szórakozóhely-hálózatában irodalmi csomóponttá fejlődjön.

Hajdu Péter (*Egy majdnem-karrier-történet: Bródy Sándor: A nap lovagja, 167–174*) *A nap lovagja* című fiktív újságírói karriertörténetet veti egybe Maupassant *A szépfű* című regényével. A két regény különböző háttere, a magyar és a francia társadalom jellege is az oka, hogy Bródy Sándor regényének főhőse, Asztalos Aurél egészen máshogy futja be újságírói pályáját, mint a szintén alacsony sorból szár-

mazó, kezdetben huszadrangú lapoknál újságíróskodó George Duroy.

A tanulmányok ezen némiképp önkényes csoportosítása mellett számos más kapcsolódási pontot fedezhetünk fel, melyekből itt csak a hálózatok egyik legnyilvánvalóbb tulajdonságának, az egymásba ágyazottságnak bizonyítására emelek ki néhányat. A kötetben szerepel Kazinczy és Kalmár; Kazinczy a *Pályám emlékezetében* emléket állít a külön Kalmárnak (I. könyv, II. szak, 25). Míg Kalmár magát protestáns teológusnak és filológusnak nevezte, Kecskeméti Gábor és Biró Annamária tanulmánya érinti a klasszika-filológia tudományát; több írás törekszik interdiszciplináris megközelítésre; míg K. Horváth Zsolt és Biró Annamária hivatkozik is az elsődleges kontextus fogalmára, szinte minden írás használja azt; K. Horváth Zsolt központi szerepet szán Goethe *Vonzások és választások* című regényének, Kecskeméti Gábor tanulmánya végén céloz rá, valójában a csoportképző mechanizmusok és a hálózatok vizsgálatának az egyik legelső „alappműve”.

A kötet címében szereplő fogalmak tehát úgy alkotják a kötet fő rendezőelvét, hogy mentükön a tanulmányok folyamatosan reflektálnak egymásra. A szerkesztői módszer egy szociológiai kísérletet idéz fel, mégpedig az írócsoportosulások talán legismertebb, kortárs, szociológiai szempontú vizsgálatát, amely Helmut K. Anheier és társai nevéhez köthető (H. K. ANHEIER, J. GERHARDS, F. P. ROMO, *Forms of Capital and Social Structure in Cultural Fields: Examining Bourdieu's Social Topography*, *American Journal of Sociology* 100[1995], 859–903). Anheier és társai Bourdieu tőkeelmélete alapján a gazdasági, társadalmi és kulturális tőke

dominanciáját vizsgálták a Kölnben működő írók kérdőíves megkérdezésével. Kérdéseik alapvetően az írók kapcsolat-hálózatának feltérképezésére irányultak, ehhez négy kapcsolódási típust vizsgáltak: az egymásról való tájékozottságot, az egymáshoz fűződő barátságot, az egymásnak nyújtott támogatást és az egymáshoz való lojalitást. A körülbelül 155 író válaszait elemző kísérlet eredménye egy szűk hatfőnyi kulturális elitet, egy körülbelül húsz írot számláló, közvetlenül a kulturális elit alatti csoportot és egy öt fős szervezeti elitet mutatott, azaz az eredmény az úgynevezett *mag-periféria* szerkezet, melyben az írók népszerűségét nem gazdasági státuszuk, hanem reputá-

ciós rangjuk határozta meg. Másként fogalmazva a kísérlet a kulturális tőke dominanciájával zárult.

Anheierék kísérlete csak egy példa arra, hogy szinte végtelen azoknak az elméleteknek, kísérleteknek és módszereknek a száma, amelyeket az értelmiségiek vizsgálatába érdemes lehet bevonni. Természetesen bonyolult feladat, és számos hibalehetőséget rejt magában a különböző tudományterületek módszereinek kombinálása. Ugyanakkor az is látható, hogy új eredmények eléréséhez elengedhetetlen az új módszerek kipróbálása, amire ezúttal a Partiumi Keresztény Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszékének konferenciája adott alkalmat.

Bíró Csilla

(Országos Széchényi Könyvtár)